

Tillaga til þingályktunar um fjölskyldustefnu til ársins 2020.

(Lögð fyrir Alþingi á xx löggjafarþingi 20xx–20xx.)

Alþingi ályktar að mótuð sé opinber fjölskyldustefna ásamt framkvæmdaáætlun. Ákvörðunin byggist á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um fjölskylduvænt samfélag þar sem fram kemur að börn og barnafjölskyldur skuli búa við jöfn tækifæri og öryggi og njóta lögvarinna réttinda. Alþingi ályktar að það sé sérstaklega mikilvægt að tryggja velferð barnafjölskyldna og þar með leitast við að uppfylla alþjóðlegar skuldbindingar á sviði fjölskyldu og mannréttinda. Alþingi ályktar að mikilvægt sé að samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, einnig nefndur barnasáttmálinn, sé innleiddur í alla lagaumgjörð og framkvæmd.

Meginmarkmið fjölskyldustefnunnar er að tryggja rétt allra barna til verndar, umönnunar og þátttöku í samræmi við inntak barnasáttmálans, sbr. einnig 6. gr. sem staðfestir afdráttarlausan rétt hvers barns til lífs, afkomu og þroska. Tryggja skal lágmarkslífskjör barnafjölskyldna svo ekkert barn búi við fátækt eða félagslega einangrun. Það er mikilvægt að skapa góð uppvaxtarskilyrði fyrir öll börn svo þau fái notið þess öryggis sem þau þarfnast. Foreldrar bera ábyrgð á uppeldi barns og þroska og tryggja verður stuðning við þá. Að vernda börn í viðkvæmri stöðu er samstarfsverkefni allra; foreldra, nærsamfélags, ríkis og sveitarfélaga.

Framkvæmdaáætlunin nær til ársins 2020 og er gert ráð fyrir að fram fari endurskoðun og árangursmat að þeim tíma liðnum.

Fjölskyldustefna með áherslu á börn og barnafjölskyldur.

Alþingi ályktar að ríkisstjórn og sveitarstjórnnum á hverjum tíma beri að marka sér og framfylgja opinberri fjölskyldustefnu sem hefur það að markmiði að styrkja og vernda fjölskyldur. Markmið fjölskyldustefnu eru margþætt og felast meðal annars í því að skapa góðar forsendur til þess að eignast og ala upp börn hér á landi. Með því er stuðlað að sjálfbæru samfélagi sem styður við jákvæða þróun, efnahag og lýðheilsu þjóðarinnar.

Efla þarf fjölskylduvænt samfélag, þar sem börnum eru sköpuð góð lífsskilyrði, sambærileg við það sem best þekkist. Lögð skal áhersla á jafnræði, sbr. 2. gr. barnasáttmálans. Tryggja skal að öll börn njóti sama réttar og sé ekki mismunað á grundvelli kynþáttar, litarháttar, kynferðis, tungu, trúarbragða, stjórnmalaskoðana eða annarra skoðana, uppruna með tilliti til þjóðernis, þjóðahátta eða félagslegrar stöðu, eigna, fötlunar, ætternis eða annarra aðstæðna barns, foreldra eða forsjáraðila. Enn fremur skal gæta þess að ekki sé mismunað á grundvelli kynhneigðar eða kynvitundar. Í samræmi við 3. gr. barnasáttmálans skal ávallt hafa hagsmuni barnsins í fyrirrúmi þegar teknar eru ákvarðanir eða gerðar ráðstafanir sem varða börn og einnig skal tryggja barni rétt til frjálsrar hugsunar, að láta skoðanir sínar í ljós og að tekið sé tillit til skoðana þess, sbr. einnig 12.–15. gr. sáttmálans.

Tryggja skal efnahagslegt öryggi barnafjölskyldna og öryggi í húsnæðismálum, sbr. einnig 26. og 27. gr. barnasáttmálans. Stuðlað skal að jafnvægi fjölskyldu- og atvinnulífs og að börn njóti umönnunar beggja foreldra, sbr. 3., 5., 9. og 18. gr. barnasáttmálans. Lögð skal sérstök áhersla á að tryggja vernd og stuðning vegna ofneyslu áfengis og annarra fíkniefna sem og gegn hvers konar ofbeldi og vanrækslu, sbr. 33., 34., 36. og 39. gr. sáttmálans.

Málasvið og framkvæmd fjölskyldustefnu til ársins 2020.

Alþingi ályktar að með fjölskyldustefnuna að leiðarljósi séu lagðar fram tillögur að verkefnum sem vinna skuli að á tímabilinu og miða að því að bæta hag og efla velferð barna og barnafjölskyldna á Íslandi.

Til ársins 2020 er gert ráð fyrir að lögð verði áhersla á aðgerðir sem miða að því að :

- Tryggja afkomu barna.
- Fjölskyldulöggjöf tryggi hagsmuni barna.
- Efla forvarnir og fræðslu fyrir fjölskyldur.
- Tryggja aðgengi allra barna að frístundum.
- Tryggja stuðning við umönnun og samþættingu fjölskyldu- og atvinnulífs.
- Að tryggja velferð barna.

Nauðsynleg forsenda fyrir framkvæmd fjölskyldustefnu er að efla rannsóknir á sviði barna og fjölskyldna, auka tengsl milli rannsókna og starfs á vettvangi og styrkja faglegt starf í þjónustu við börn og fjölskyldur með gagnreynda þekkingu og reynslu að leiðarljósi. Síðast en ekki síst þarf að bæta skráningu, gagnasöfnun og úrvinnslu. Fjölskyldustefna byggist á þeirri forsendu að fjárveitingar séu nýttar til hins ýtrasta og að með markvissari ráðstöfun efnahaglegs stuðnings við barnafjölskyldur megi nýta enn betur það fé sem veitt er til stuðnings við börn og fjölskyldur þeirra. Lögð er megináhersla á samstarf ríkis og sveitarfélaga við framkvæmd fjölskyldustefnu en jafnframt er gert ráð fyrir víðtæku samráði og samstarfi við fulltrúa atvinnulífs, félagasamtaka, hagsmunaðila og notendur þjónustu. Víðtækt samstarf er forsenda fyrir öflugri samþættingu þjónustu við barnafjölskyldur og betri forvörnum og grunnþjónustu svo mæta megi þörfum fjölskyldna áður en þörf skapast fyrir umfangsmeiri þjónustu. Framkvæmdaáætlunin byggist því í senn á að auka velferð barnafjölskyldna og bæta nýtingu fjárveitinga.

Yfirumsjón með eftirfylgd og framkvæmd fjölskyldustefnu er í höndum félags- og húsnæðismálaráðherra með fulltingi stýrihóps, skipaður fulltrúum þeirra ráðuneyta sem hafa umsjón og ábyrgð með framkvæmd stefnunnar ásamt Sambandi íslenskra sveitarfélaga.

Yfirlit yfir málasvið og verkefni til stuðnings fjölskyldustefnu til ársins 2020

1	Afkoma og húsnæði.....	5
1.1	Átak gegn barnafátækt.....	5
1.2	Framhaldsskólanemar frá tekjulágum heimilum	5
1.3	Jöfnun húsnæðiskostnaðar	5
1.4	Leigumarkaður.....	6
1.5	Kostnaðar- og áhrifagreining opinberra útgjalda fyrir hagsmuni barna	6
2	Fjölskyldulöggjöf og skráning upplýsinga	6
2.1	Endurskoðun barnalaga um framfærslu barna og ákvörðun meðlags þegar foreldrar búa ekki saman	6
2.2	Fagráð um fjölskyldurétt	6
2.3	Skráning upplýsinga.....	7
3	Fjölskyldur, fræðsla og forvarnir	7
3.1	Fræðsla um foreldrahlutverk.....	7
3.2	Fræðsla fyrir fólk sem starfar með börnum um áhættuþætti í lífi barna.....	8
3.3	Fræðsla fyrir börn um ofbeldi, vanrækslu og einelti	8
3.4	Aðgerðaáætlanir gegn einelti og fagráð eineltismála	8
3.5	Fræðsla fyrir börn um áfengis- og vímuefnamál	8
3.6	Netnotkun og velferð barna	9
3.7	Fræðsla um kynheilbrigði og klám	9
4	Frístundastarf barna	9
4.1	Þátttaka í skipulögðu frístundastarfi utan skólatíma	9
4.2	Frístundastarf barna í skólaleyfum.....	9
4.3	Aðkoma og samráð við foreldra í skólastarfi.....	10
5	Umönnun og samræming fjölskyldu- og atvinnulífs	10
5.1	Stuðningur vegna umönnunar barna fyrstu æviár	10
5.2	Réttindi veikra barna til að njóta umönnunar foreldra	10
5.3	Samræming fjölskyldu- og atvinnulífs	11
5.4	Samræmd leyfi í leikskólum og grunnskólum	11
6	Velferð barna.....	11
6.1	Grunnþjónusta við börn og barnafjölskyldur	11
6.2	Þverfagleg þjónusta heilsugæslu.....	12
6.3	Aðgengi að fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu	12

6.4 Samræmt mat á þjónustupörf barna með sértækar þarfir	12
6.5 Fjárhagslegur stuðningur til foreldra fatlaðra og langveikra barna	13
6.6 Úrræði fyrir börn á unglingsaldri með fjölþættan vanda	13
6.7 Meðgöngu- og ungbarnavernd	13
6.8 Ofbeldi á heimilum barna.....	13
6.9 Úrræði fyrir börn sem alast upp við áfengis- og vímuefnavanda.....	14
6.10 Samræmt skráningarkerfi í barnavernd	14

1 Afkoma og húsnæði

Alþingi ályktar að tryggja skuli að ekkert barn búi við fátækt eða félagslega einangrun í samræmi við 26. og 27. gr. barnasáttmálans. Mikilvægt er að skertir möguleikar foreldra til framfærslu bitni ekki á börnum og efnahagslegt öryggi allra barna sé tryggt, óháð fjölskyldustöðu, efnahag foreldra eða stuðningsþörf barns. Öruggt húsnæði er ein af grunnforsendum velferðar hvernar fjölskyldu og þarf húsnæðisstefna að taka mið af mismunandi þörfum og aðstæðum fjölskyldunnar á lífsleiðinni en þannig má stuðla að jafnræði meðal barna og að þau njóti réttar síns til félagslegrar aðstoðar og lífsafkomu.

1.1 Átak gegn barnafátækt

Markmið: Að ekkert barn búi á heimili undir lágtekjumörkum.

Lýsing: Innleiddar verði barnatryggingar sem yrðu greiðslur með hverju barni sem býr á heimili með tekjur undir lágtekjumörkum samkvæmt árlegum útreikningum Hagstofu Íslands. Samhliða falli niður greiðslur vegna barna sem grundvallast á stöðu foreldra, svo sem barnalífeyrir almannatrygginga, viðbót við atvinnuleysisbætur vegna barna og mæðra- og feðralaun.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Alþýðusamband Íslands, Bandalag háskólamanna, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, félagasamtök, fjármála- og efnahagsráðuneyti, háskóladeildir, innanríkisráðuneyti, Kennarasamband Íslands, Ríkisskattstjóri, Tryggingastofnun ríkisins, Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök atvinnulífsins.

Tími: 2016 og 2017.

Mælikvarði: Hlutfall barna á heimilum undir lágtekjumörkum.

1.2 Framhaldsskólanemar frá tekjulágum heimilum

Markmið: Að tryggja að ungmenni á aldrinum 18–20 ára frá tekjulágum heimilum hverfi ekki úr námi sökum bágs efnahags foreldra.

Lýsing: Unnar verði tillögur sem miða að því að tryggja foreldrum, sem eru undir skilgreindum tekjuviðmiðum vegna barna- og húsnæðisbóta og eru með 18–20 ára framhaldsskólanema á heimili, rétt til bóta vegna framfærslu barna og kostnaðar vegna húsnæðis, sbr. aðgerð 1.3.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Fjármála- og efnahagsráðuneyti, Ríkisskattstjóri og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2016.

Mælikvarði: Hlutfall framhaldsskólanema sem hverfa frá námi.

1.3 Jöfnun húsnæðiskostnaðar

Markmið: Að lækka húsnæðiskostnað tekjulágra fjölskyldna án tillits til búsetuforms.

Lýsing: Teknar verði upp húsnæðisbætur til að mæta húsnæðiskostnaði tekjulágra heimila. Með því verði húsnæðisstuðningur jafn milli ólíkra búsetuforma og einnig óháður fjölskyldugerð. Gert er ráð fyrir því að húsnæðisbætur taki mið af fjölda heimilismanna eftir aldri, fari eftir tekjum og eignum og að tekið verði tillit til barna þeirra foreldra sem búa ekki saman. Tillögur 1.3 og 1.4 taka mið af tillögum verkefnisstjórnar um framtíðarskipan húsnæðismála frá vorinu 2014.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Fjármála- og efnahagsráðuneyti og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Hlutfall húsnæðiskostnaðar tekjulágra fjölskyldna.

1.4 Leigumarkaður

Markmið: Að efla leigumarkað til að barnafjölskyldur geti búið í öruggu húsnæði.

Lýsing: Í samræmi við tillögur verkefnisstjórnar um framtíðarskipan húsnæðismála verði fjárhagslegur stuðningur við leigufélög sem eru rekin án hagnaðarsjónarmiða í formi stofnframlaga eða niðurgreiðslu vaxta. Fjármagnstekjuskattur á tekjur af útleigu íbúðarhúsnæðis verði lækkaður og sett verði tímabundið frítekjumark á húsaleigutekjur. Húsaleigulög verði endurskoðuð sem og lög um húsnæðissamvinnufélög. Stjórnvöld skuldbindi sig til að leggja sitt af mörkum til uppbyggingar leigumarkaðar og að gert verði átak í fjölgun íbúða sem eru reknar án hagnaðarsjónarmiða.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Fjármála- og efnahagsráðuneyti og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Fjölgun leiguíbúða á vegum hins opinbera og félaga.

1.5 Kostnaðar- og áhrifagreining opinberra útgjalda fyrir hagsmuni barna

Markmið: Að fá heildarmynd af fjárfestingu þjóðfélagsins í börnum.

Lýsing: Kortlögð verði ráðstöfun opinberra fjármuna í þágu barna svo sjá megi hvaða hluti opinberra útgjalda hefur bein áhrif á hagsmuni barna. Með því er hægt að skoða hvað þjónusta vegna barna kostar, um leið og greind eru áhrif útgjaldabreytinga á beina hagsmuni barna.

Ábyrgð: Fjármála- og efnahagsráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Innanríkisráðuneyti, mennta- og menningarmálaráðuneyti, Samband íslenskra sveitarfélaga og velferðarráðuneyti.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Kortlagningu lokið.

2 Fjölskyldulöggjöf og skráning upplýsinga

Alþingi ályktar um mikilvægi þess að öll lagaumgjörð og opinber skráning taki mið af fjölbreytileika fjölskyldna með hagsmuni og réttindi barna að leiðarljósi, sbr. 9., 18. og 27. gr. barnasáttmálans.

2.1 Endurskoðun barnalaga um framfærslu barna og ákvörðun meðlags þegar foreldrar búa ekki saman

Markmið: Að fyrirkomulag meðlagsgreiðslna þjóni hagsmunum barna og foreldra.

Lýsing: Endurskoðuð verði ákvæði barnalaga um framfærslu barna og ákvörðun um meðlag þegar foreldrar búa ekki saman. Lögð verði áhersla á að fyrirkomulagið þjóni hagsmunum barna og foreldra með sanngjörnum hætti. Við endurskoðunina skal meðal annars líta til löggjafar annarra Norðurlanda.

Ábyrgð: Innanríkisráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félagasamtök, háskóladeildir, Innheimtustofnun sveitarfélaga, Samband íslenskra sveitarfélaga, Sýslumannafélag Íslands, Tryggingastofnun ríkisins og velferðarráðuneyti.

Tími: 2015 og 2016.

Mælikvarði: Endurskoðun lokið.

2.2 Fagråd um fjölskyldurétt

Markmið: Að auka aðkomu fagaðila að þróun og breytingum á sviði fjölskylduréttar og tryggja að fjölskyldulöggjöf tryggi hagsmuni barna á hverjum tíma.

Lýsing: Skipað verði fagrád um fjölskyldurétt sem hafi það hlutverk að vera innanríkisráðherra til ráðgjafar á sviði fjölskylduréttar. Fagraðið verði meðal annars til ráðgjafar um samningu lagafrumvarpa og annarra reglna á sviði fjölskylduréttar, semji eftir atvikum lagafrumvörp og aðrar reglur að beiðni ráðherra, veiti umsagnir um lagafrumvörp og aðrar tillögur á sviði fjölskylduréttar, fylgist með og greini þróun á sviði fjölskylduréttar, þar með talið erlendri löggjöf, einkum á Norðurlöndum, og eftir atvikum taki þátt í norrænu samstarfi um fjölskyldurétt.

Ábyrgð: Innanríkisráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Háskóladeildir og Embætti umboðsmanns barna.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Fagrád verði skipað.

2.3 Skráning upplýsinga

Markmið: Bætt skráning upplýsinga um barnafjölskyldur.

Lýsing: Gerðar verði endurbætur á þjóðskrá þannig að hægt sé að kalla fram upplýsingar um fjölskyldutengsl barna og fullorðinna á heimili og foreldra sem ekki búa á heimilinu. Upplýsingar um umgengnisforeldra verði skráðar til jafns við lögheimilisforeldra, sbr. þingsályktun, mál nr. 71 á 143. löggjafarþingi, og hugað verði að því að skrá forsjá og líffræðilega foreldra, þegar mögulegt er. Einnig verði unnt að telja fjölskyldumeðlimi 18 ára og eldri sem búa á heimilinu til fjölskyldunnar.

Ábyrgð: Innanríkisráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Hagstofa Íslands og Þjóðskrá Íslands.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Upplýsingar um fjölskyldutengsl verði aðgengilegar.

3 Fjölskyldur, fræðsla og forvarnir

Alþingi ályktar í samræmi við 18. gr. barnasáttmálans að leggja skuli áherslu á forvarnir og stuðning við börn og fjölskyldur þeirra allt frá meðgöngu með það að markmiði að foreldrar geti tryggt börnum sínum bestu mögulegu uppvaxtarskilyrði en þannig má draga úr líkum á vanda í uppeldi og aðbúnaði barna. Tryggja þarf börnum vernd, meðal annars gegn ofbeldi og vanrækslu í samræmi við 19., 33., 34. og 36. gr. barnasáttmálans.

3.1 Fræðsla um foreldrahlutverk

Markmið: Að efla foreldrafærni.

Lýsing: Gerð verði áætlun um hvernig haga megi fræðslu um foreldrahlutverk og undirbúning undir fjölskyldulíf. Tryggja þarf fræðslu til allra foreldra og að fræðslan sé miðuð að mismunandi þörfum þeirra. Þá verði enn fremur tryggt að foreldrum standi til boða fræðsla um áfengis- og vímuefnamál, einelti, kynheilbrigði, ofbeldi og vanrækslu. Foreldrum án tillits til búsetu verði tryggt aðgengi að slíkri fræðslu.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félagasamtök, Félagssráðgjafafélag Íslands, háskóladeildir, heilbrigðisstofnanir, Sálfræðingafélag Íslands og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Fræðsla standi foreldrum til boða í öllum sveitarfélögum.

3.2 Fræðsla fyrir fólk sem starfar með börnum um áhættuþætti í lífi barna

Markmið: Að draga úr áhættuþáttum í lífi barna.

Lýsing: Gerðar verði áætlanir um fræðslu fagfólks og annarra sem starfa með börnum. Tryggja þarf að fræðsla um áhættuþætti, svo sem áfengis- og vímuefnasjúkdóma, einelti, ofbeldi og vanrækslu, sé hluti af námi fagstétta sem starfa með börnum. Einnig verði lögð sérstök áhersla á fræðslu um tilkynningarskyldu. Skoðað verði hvort efla megi skimun fyrir þessum áhættuþáttum.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaverndaryfirvöld, Embætti landlæknis, háskóladeildir, heilbrigðisstofnanir, mennta- og menningarmálaráðuneytið, grunn- og leikskólar og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Fræðsla verði innleidd í nám fagfólks og námskeið sniðin að ófaglærðu starfsfólki sem starfar með börnum.

3.3 Fræðsla fyrir börn um ofbeldi, vanrækslu og einelti

Markmið: Að koma í veg fyrir hvers konar ofbeldi, þar með talið vanrækslu og einelti gegn börnum.

Lýsing: Gerð verði fræðsluáætlun sem tekur mið af þroska og aldri barna. Meðal annars verði tryggt að öll börn fái fræðslu um 112 neyðarnúmer. Þá verði aukin áhersla lögð á fræðslu sem forvörn um ofbeldi í aðalnámskrám leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Þannig má auka vitund og þekkingu barna um ofbeldi, vanrækslu og einelti og stuðla að því að þau greini frá vitneskju eða reynslu sinni.

Ábyrgð: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaverndaryfirvöld, háskóladeildir, heilbrigðisstofnanir, skólar, Samband íslenskra sveitarfélaga og velferðarráðuneyti.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarði: Hlutfall skóla sem hefur innleitt fræðsluáætlun.

3.4 Aðgerðaáætlanir gegn einelti og fagráð eineltismála

Markmið: Að koma í veg fyrir einelti gegn börnum.

Lýsing: Lög um leikskóla verði endurskoðuð með það að markmiði að leikskólar setji sér aðgerðaáætlun gegn einelti með virkri viðbragsáætlun og komið verði á fagráði eineltismála fyrir leikskólastig. Aðgerðaáætlanir gegn einelti verði settar fyrir öll skólastig.

Ábyrgð: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaheill, Heimili og skóli, leik-, grunn- og framhaldsskólar.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarðar: Fagráði komið á laggirnar. Hlutfall skóla sem sett hafa aðgerðaáætlun gegn einelti.

3.5 Fræðsla fyrir börn um áfengis- og vímuefnamál

Markmið: Að koma í veg fyrir áfengis- og vímuefnaneyslu barna.

Lýsing: Öll börn eiga rétt á vönduðustu fræðslu sem völ er á um skaðsemi áfengis og vímuefna. Kortlagt verði það starf sem nú er unnið á sviði forvarnarfræðslu með það fyrir augum að samhæfa það og efla.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Embætti landlæknis, félagasamtök, háskóladeildir og mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarði: Minni neysla barna á áfengi og vímuefnum.

3.6 Netnotkun og velferð barna

Markmið: Að efla foreldra til að takast á við barnaupplendi í upplýsingasamfélagi.

Lýsing: Foreldrar þurfa að geta leiðbeint börnum sínum um netöryggi og stutt þau í að hafa stjórn á tölvunotkun. Lagt er til að þörf fyrir fræðslu og þjónustu við foreldra í þessum tilgangi, verði skilgreind. Jafnframt verði skoðað hvort viðeigandi úrræði standi fjölskyldum til boða í þeim tilvikum þar sem börn verða fyrir rafrænu einelti, árásum á einkalíf eða sýna einkenni netávana.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félagasamtök, Embætti landlæknis, háskóladeildir, innanríkisráðuneyti og mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Skýrslu skilað um uppeldishlutverk foreldra og úrræði í upplýsingasamfélagi.

3.7 Fræðsla um kynheilbrigði og klám

Markmið: Að draga úr notkun barna á klámefni og efla kynheilbrigði.

Lýsing: Unnin verði fræðsluáætlun um kynheilbrigði og áhrif notkunar klámefnis sem börn hafa aðgengi að á Netinu. Áætlunin taki mið af mismunandi hópum, þ.e. unglingum, foreldrum og þeim sem vinna með ungu fólki. Tryggja þarf að öll börn sem ljúka grunnskóla hafi fengið markvissa fræðslu um kynheilbrigði.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Heilbrigðisstofnanir, skólar og æskulýðssamtök.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarðar: Notkun barna á klámefni og viðhorf til kynheilbrigðis.

4 Frístundastarf barna

Mikilvægt er að tryggja rétt barna til hvíldar og frístundastarfs, til að stunda leiki og skemmtanir sem hæfa aldri þess, og til frjálsrar þátttöku í menningarlífi og listum. Mikilvægt er að tryggja þennan rétt óháð stöðu og efnahag foreldra í samræmi við 31. og 36. gr. barnasáttmálans.

4.1 Þátttaka í skipulögðu frístundastarfi utan skólatíma

Markmið: Að öll börn eigi kost á að taka þátt í skipulögðu frístundastarfi.

Lýsing: Unnar verði tillögur sem miða að því tryggja að öll börn eigi þess kost að taka virkan þátt í skipulögðu frístundastarfi og geti tekið þátt í að minnsta kosti einni tegund frístundastarfs. Enn fremur verði skoðaðar leiðir til að bágur efnahagur foreldra takmarki ekki möguleika barna til að geta tekið þátt í að minnsta kosti einni tegund frístundastarfs.

Ábyrgð: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félagasamtök, Samband íslenskra sveitarfélaga og velferðarráðuneyti.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Hlutfall barna sem tekur þátt í frístundastarfi.

4.2 Frístundastarf barna í skólaleyfum

Markmið: Að tryggja aðgengi að frístundastarfi í skólaleyfum.

Lýsing: Unnar verði tillögur sem miða að því að tryggja öllum grunnskólabörnum á fyrsta stigi grunnskóla aðgengi að skipulögðu frístundastarfi í skólaleyfum. Miða skal við þann tíma sem foreldrar eiga ekki kost að verja með börnum sínum vegna vinnu og að bágur efnahagur takmarki ekki möguleika barna til að geta tekið þátt í frístundastarfi.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félagasamtök, innanríkisráðuneyti, mennta- og menningarmálaráðuneyti og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Hlutfall barna sem tekur þátt í frístundastarfi í skólaleyfum.

4.3 Aðkoma og samráð við foreldra í skólastarfi

Markmið: Að auka þátttöku, aðkomu og samstarf foreldra að skólastarfi.

Lýsing: Kannað verði hvernig staðið er að framkvæmd á ákvæðum laga um leik-, grunn- og framhaldsskóla þar sem fjallað er um aðkomu foreldra/hagsmunaaðila að skólastarfi og unnar verði tillögur að úrbótum ef þörf er á.

Ábyrgð: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Félag stjórnenda í framhaldsskólum, Heimili og skóli, Kennarasamband Íslands og Skólastjórafélag Íslands.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Aukin þátttaka og aðkoma foreldra að skólastarfi.

5 Umönnun og samræming fjölskyldu- og atvinnulífs

Alþingi ályktar í samræmi við 5. og 18. gr. barnasáttmálans að öll börn eigi rétt á samveru og umönnun foreldra og meginábyrgð á uppeldi barna og leiðsögn liggja hjá foreldrum. Nauðsynlegt er að gerðar séu ráðstafanir sem miða að því að gera foreldrum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf.

5.1 Stuðningur vegna umönnunar barna fyrstu æviár

Markmið: Að tryggja börnum umönnun beggja foreldra á fyrsta æviári og samfelli í umönnun.

Lýsing: Unnar verði tillögur um hvernig hækka megi fjárhæð greiðslna í fæðingarorlofi til fyrra horfs, hvernig lengja megi í áföngum fæðingarorlof þannig að hvort foreldri eigi fimm mánaða orlof og að sameiginlegur réttur verði tveir mánuðir. Huga þarf að því hvernig tryggja megi stöðu Fæðingarorlofssjóðs. Einnig verði skoðað hvernig tryggja megi samfelli í umönnun barna eftir að fæðingarorlofi lýkur og hvernig megi lögleiða rétt barna til leikskóladvalar.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Alþýðusamband Íslands, Bandalag háskólamanna, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, háskóladeildir, Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök atvinnulífsins og Vinnumálastofnun.

Tími: 2015.

Mælikvarðar: Lengd fæðingarorlofs, hámark greiðslna til foreldra í fæðingarorlofi og réttur barna til leikskóladvalar eftir að fæðingarorlofi lýkur.

5.2 Réttindi veikra barna til að njóta umönnunar foreldra

Markmið: Að auka rétt veikra barna til að njóta umönnunar foreldra.

Lýsing: Útfærðar verði leiðir sem miða að því að auka rétt veikra barna til að njóta umönnunar foreldra og forsjáraðila. Meðal annars verði skoðað hvort veikindaréttur fylgi barni en ekki foreldri og hvort almannatryggingar eigi að tryggja framfærslu fjölskyldna í veikindum barna fari fjöldi veikindadaga barna yfir skilgreint hámark.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Alþýðusamband Íslands, Bandalag háskólamanna, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, fjármála- og efnahagsráðuneyti, Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök atvinnulífsins og Tryggingastofnun ríkisins.

Tími: 2015-2017.

Mælikvarði: Aukinn réttur vegna veikinda barna.

5.3 Samræming fjölskyldu- og atvinnulífs

Markmið: Að lengja þann tíma sem ung börn njóta samvista við foreldra og auðvelda foreldrum að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf.

Lýsing: Unnar verði tillögur sem miða að því að útfæra leiðir að því markmiði að foreldrum ungra barna sé auðveldað að samþætta fjölskyldu- og atvinnulíf. Meðal annars verði skoðað hvort stytta megi vinnuviku.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Alþýðusamband Íslands, Bandalag háskólamanna, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, fjármála- og efnahagsráðuneyti, Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök atvinnulífsins.

Tími: 2017.

Mælikvarði: Vinnustundir foreldra ungra barna.

5.4 Samræmd leyfi í leikskólum og grunnskólum

Markmið: Að foreldrum sé auðveldað að annast börn sín í skólaleyfum.

Lýsing: Unnar verði tillögur sem miða að því að samræma vetrarfrí og starfsdaga milli skólastiga og innan sveitarfélaga.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Alþýðusamband Íslands, Bandalag háskólamanna, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, Kennarasamband Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök atvinnulífsins.

Tími: 2015.

Mælikvarði: Samræmd vetrarleyfi og starfsdagar milli skólastiga og innan sveitarfélaga.

6 Velferð barna

Alþingi ályktar að tryggja skuli öryggi, heilsu og velferð barns og að ekkert barn fari á mis við rétt sinn til að njóta fullkornustu og bestu velferðarþjónustu sem á hverjum tíma eru tók á að veita, sbr. 24. gr. barnasáttmálans. Börn eiga rétt á vernd gegn ofbeldi og vanrækslu og viðeigandi úrræðum í samræmi við 19. gr. barnasáttmálans og einnig gegn misnotkun ávana- og fíkniefna, sbr. 33. gr. Ávallt skal leitast við að þjónusta barn á heimili þess og í nærumhverfi í samræmi við 9. gr. barnasáttmálans og að þjónusta sem miðar að því að barn í vanda hljóti líkamlegan eða sálrænan bata fari fram í umhverfi sem hlúir að heilsu, sjálfsvirðingu og göfgi barnsins í samræmi við 39. gr. sáttmálans. Einnig skal leggja áherslu á að fötluðum börnum og fjölskyldum þeirra sé veitt sú aðstoð sem hentar barninu og aðstæðum fjölskyldunnar í samræmi við 23. gr. sáttmálans.

6.1 Grunnþjónusta við börn og barnafjölskyldur

Markmið: Að stuðla að því að börn og fjölskyldur fái þjónustu við hæfi.

Lýsing: Í hverju sveitarfélagi verði gerð áætlun um fyrirkomulag samþættingar og samstarfs í grunnþjónustu, þ.e. barnaverndar, félagsþjónustu, frístundaþjónustu, heilsugæsluþjónustu og annarra heilbrigðisstofnana, leik-, grunn- og framhaldsskóla og lögreglu. Stefnt skal að því að börn sem fá þjónustu frá mörgum þjónustuaðilum fái einstaklingsbundna þjónustuáætlun sem unnin verði í samráði við barn og fjölskyldu þess og að skipaður verði málstjóri sem er samhæfingaraðili. Málstjóri skal vera sá aðili sem best þekkir til aðstæðna barnsins og fjölskyldu þess og tryggja að hagsmunir barnsins séu hafðir að leiðarljósi í allri ákvarðanatöku.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Framhaldsskólar, heilbrigðisstofnanir, innanríkisráðuneyti, umdæmi lögreglustjóra, mennta- og menningarmálaráðuneyti og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Áætlun um samþættingu og samstarf í grunnþjónustu liggi fyrir í hverju sveitarfélagi.

6.2 Þverfagleg þjónusta heilsugæslu

Markmið: Að efla þjónustu heilsugæslu við börn og fjölskyldur.

Lýsing: Heilsugæslustöðvar bjóði upp á fjölbreyttari sérfræðiþjónustu en nú er raunin. Útfærðar verði tillögur um þverfaglegt samstarf innan heilsugæslu með aðkomu fleiri fagstétta en starfa nú á flestum heilsugæslustöðvum, svo sem félagsráðgjafa, iðjuþjálfara, sálfræðinga og sjúkráþjálfara. Þetta sé meðal annars gert með það markmið í huga að á heilsugæslustöðvum verði aukið áhersla á sálfélagslega þjónustu við börn og barnafjölskyldur, með geðheilbrigði að leiðarljósi. Samhliða verði samstarf heilsugæslu við barnavernd, félagsþjónustu, frístundaþjónustu, leik-, grunn- og framhaldsskóla og lögreglu aukið, sbr. aðgerð 6.1.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Heilbrigðisstofnanir.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Hlutfall heilsugæslustöðva þar sem starfa þverfagleg teymi.

6.3 Aðgengi að fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu

Markmið: Að bæta og jafna aðgengi að fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu.

Lýsing: Unnar verði tillögur um hvernig tryggja megji snemmtæka fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu til að fyrirbyggja vanda í lífi barna og fjölskyldna. Horfa skal til þess að fjölskylduráðgjöf verði í boði innan heilsugæslunnar og grunnþjónustunnar, sbr. aðgerð 6.1.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Heilbrigðisstofnanir, fagfélög, Samband íslenskra sveitarfélaga og Sjúkratryggingar Íslands.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Aukið framboð á fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu innan grunnþjónustu.

6.4 Samræmt mat á þjónustupörf barna með sértækar þarfir

Markmið: Að þjónusta við börn með sértækar þarfir sé sniðin að þörfum þeirra.

Lýsing: Endurskoðað verði skipulag og verklag við greiningu og mat á stuðningsþörf fatlaðra barna og barna með sértækar þarfir vegna fatlana, raskana eða sjúkdóma. Skilgreint verði hvaða viðmið skuli liggja til grundvallar mati á stuðningsþörf, hver gildistími mats er og hvar ábyrgð á greiningu skuli vera. Skipulag sé gagnsætt og taki mið af jafnræði milli einstaklinga, skóla og þjónustusvæða.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, heilbrigðisstofnanir, Samband íslenskra sveitarfélaga og Tryggingastofnun ríkisins.

Tími: 2016.

Mælikvarði: Endurskoðun lokið og viðmið vegna mats á stuðningsþörf liggi fyrir.

6.5 Fjárhagslegur stuðningur til foreldra fatlaðra og langveikra barna

Markmið: Að greiðslur til foreldra taki mið af stuðningsþörfum fatlaðra og langveikra barna á heimilum sínum.

Lýsing: Endurskoðaðar verði foreldragreiðslur og umönnunargreiðslur með það að leiðarljósi að þörf fyrir aðstoð og heildstætt mat taki mið af breyttum veruleika og aðstæðum barnafjölskyldna. Til að tryggja samræmt mat þarf að skilgreina hvaða viðmið skuli liggja til grundvallar mati á stuðningsþörf og aðstæðum fjölskyldunnar. Mat á stuðningsþörf fatlaðra og langveikra barna sé gert af fagaðilum, með félagslega, andlega og líkamlega þætti og heildarsýn að leiðarljósi. Einnig þarf að tryggja að börn sem búa á tveimur heimilum fái hjálpartæki og stuðning á báðum heimilum.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, heilbrigðisstofnanir, Landssamtökin Þroskahjálp, Sjúkratryggingar Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga og Tryggingastofnun ríkisins.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarði: Viðmið um mat á stuðningsþörf liggja fyrir.

6.6 Úrræði fyrir börn á unglingsaldri með fjölþættan vanda

Markmið: Að tryggja þjónustu við börn á unglingsaldri sem eiga við fjölþættan vanda að etja.

Lýsing: Lagðar verði fram tillögur um samhæfða þjónustu fyrir börn á unglingsaldri með fjölþættan vanda. Efla ber hugmyndafræði sem byggist á þátttöku fjölskyldunnar, svo sem MST-fjölþrepakerfisins. Einnig skal skilgreind þörf fyrir uppbyggingu meðferðarheimila. Hugað verði að því hvernig tryggja megi samfellu í stuðningi þegar barn nær 18 ára aldri. Mikilvægt er að ekki verði rof í þjónustu og að ábyrgðarskipting milli þjónustuaðila sé skýr.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barna- og unglingsgeðdeild Landspítala, Barnaverndarstofa, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarði: Tillögur um samhæfða þjónustu við börn með fjölþættan vanda liggja fyrir.

6.7 Meðgöngu- og ungbarnavernd

Markmið: Að efla meðgöngu- og ungbarnavernd fyrir áhættuþáttum.

Lýsing: Skoðað verði hvernig staðið er að skimun fyrir áfengis- og vímuefnavanda ásamt ofbeldi og vanrækslu í meðgöngu- og ungbarnavernd, ásamt eftirfylgni. Skimunin er mikilvæg forvörn og eykur líkur á snemmtækri þjónustu við börn og fjölskyldur. Stuðningur þarf að vera markviss og einstaklingsmiðaður, sbr. aðgerðir 6.1 og 6.2. Unnar verði tillögur að úrbótum ef þörf er á.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Embætti landlæknis, heilbrigðisstofnanir, lögregla og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Tillögur liggja fyrir um framkvæmd skimunar og eftirfylgni, á landsvísu.

6.8 Ofbeldi á heimilum barna

Markmið: Að draga úr skaða sem börn verða fyrir vegna ofbeldis á heimili.

Lýsing: Unnin verði áætlun á landsvísu sem miðar að því að bæta verklag þegar um ofbeldi á heimili er að ræða. Tryggja þarf að fulltrúi barnaverndaryfirvalda komi ásamt lögreglu á heimili í útköll vegna ofbeldis þar sem börn eru. Almenn verklag verði að börn búi áfram á heimili sínu en gerandinn

fjarlægður. Ávallt verði gerð áætlun um eftirfylgd í málum barna sem verða vitni að ofbeldi á heimili, eða eru þolendur ofbeldis.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaverndaryfirvöld, félagsþjónusta, heilsugæsla, innanríkisráðuneyti, lögregluembætti og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015 og 2016.

Mælikvarði: Áætlun kynnt.

6.9 Úrræði fyrir börn sem alast upp við áfengis- og vímuefnavanda

Markmið: Að tryggja velferð barna sem alast upp í fjölskyldum þar sem til staðar er vandi vegna áfengis og/eða vímuefna.

Lýsing: Þjónusta fyrir börn og fjölskyldur verði greind og þörf fyrir frekari þjónustu metin þannig að hún verði heildstæð og standi öllum til boða, án tillits til búsetu.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaverndarstofa, félagasamtök, heilbrigðisstofnanir, SÁÁ og Embætti umboðsmanns barna.

Tími: 2015–2017.

Mælikvarði: Parfagreining liggja fyrir.

6.10 Samræmt skráningarkerfi í barnavernd

Markmið: Að tryggja börnum ríkari vernd en nú er.

Lýsing: Innleitt verði sameiginlegt skráningarkerfi barnaverndarmála í öllum sveitarfélögum og barnaverndarumdæmum. Með því er stutt við samræmda skráningu og birtingu samtímalýkilupplýsinga í barnavernd. Einnig verði lagður grunnur að bættum forsendum samfelli í þjónustu við flutning barna og fjölskyldna milli sveitarfélaga. Að auki verði til þekkingargrunnur sem auðveldar stefnumótun og ákvarðanatöku í málefnum barna og fjölskyldna.

Ábyrgð: Velferðarráðuneyti.

Dæmi um samstarfsaðila: Barnaverndarstofa og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tími: 2015–2016.

Mælikvarði: Hlutfall sveitarfélaga með samræmt skráningarkerfi.